

Natalia Podraza

Poręczenie indywidualne posła, jako osoby godnej zaufania, w toku postępowania karnego (art. 272 Kodeksu postępowania karnego)¹

Individual guarantee of a Deputy as a trustworthy person in the course of criminal proceedings (Article 272 of the Code of Criminal Procedure)

The author of the opinion indicates that individual guarantee is a non-custodial preventive measure used in the course of criminal proceedings and a trustworthy person is a person who is trustworthy – who guarantees the fulfilment of the obligations imposed on him/her in the bail decision, as well as ensures the fulfilment of procedural obligations imposed on the defendant. The doctrine of criminal procedure indicates that persons who hold functions obtained by direct election, i.e., for example, deputies, senators, or mayors of cities, may become trustworthy persons.

Keywords: Code of Criminal Procedure, deputy, guarantee

Autorka opinii wskazuje, że poręczenie indywidualne stanowi nieizolacyjny środek zapobiegawczy stosowany w toku postępowania karnego, zaś za osobę godną zaufania uznaje się osobę wiarygodną, która daje rękojmię spełnienia powinności nałożonych na nią w postanowieniu o zastosowaniu poręczenia. Osoba taka zapewnia także realizację przez oskarżonego nałożonych na niego obowiązków procesowych. W doktrynie procesu karnego uznaje się, że osobami godnymi zaufania mogą zostać osoby sprawujące funkcje uzyskane w drodze bezpośrednich wyborów, a więc np. posłowie, senatorowie czy prezydenci miast.

Słowa kluczowe: Kodeks postępowania karnego, poseł, poręczenie

Doktorantka ■

Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji ■

natalia.podraza@sejm.gov.pl ■ <https://orcid.org/0000-0001-9817-7696>

Przedmiot opinii

Przedmiotem opinii jest analiza zagadnienia dotyczącego poręczenia parlamentarzysty (art. 272 Kodeksu postępowania karnego) – jego podstawy prawnej, wymiaru instytucjonalnego, skutków prawnych.

Niniejsza opinia nie odnosi się do konkretnego stanu faktycznego, lecz stanowi analizę stanu prawnego pod kątem wybranych problemów. Przedstawione

¹ *Opinia prawna dotycząca poręczenia indywidualnego posła, jako osoby godnej zaufania w toku postępowania karnego (art. 272 Kodeksu postępowania karnego)* sporządzona 5 lutego 2021 r. na zlecenie posła Koalicyjnego Klubu Parlamentarnego Lewicy (Razem, Sojusz Lewicy Demokratycznej, Wiosna Roberta Biedronia); BAS-WAP-141/21.

w niej stanowisko nie wiąże ani organów władzy publicznej, ani innych podmiotów.

W opinii uwzględniono regulacje ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. 2020, poz. 30, ze zm.; dalej: Kodeks postępowania karnego lub k.p.k. Opinia uwzględnia stan prawny na dzień jej sporządzenia.

Uzasadnienie

Uregulowane w art. 272 k.p.k. poręczenie indywidualne, określane jako poręczenie osobiste, poręczenie osoby godnej zaufania² lub też poręczenie honorowe³ stanowi jeden z niezolacyjnych środków zapobiegawczych, stosowanych w polskiej procedurze karnej. Zgodnie z art. 249 § 1 k.p.k. „środki zapobiegawcze można stosować w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, a wyjątkowo także w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa; można je stosować tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo”. W postępowaniu przygotowawczym środki zapobiegawcze mogą być stosowane tylko względem osoby, wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów (art. 249 § 2 k.p.k.). Wobec tego celem stosowania środków zapobiegawczych jest zabezpieczenie prawidłowego toku całego postępowania, tj. całego jego przebiegu, aż do rozpoczęcia wykonywania kary⁴. W odniesieniu do poręczenia indywidualnego stan „zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania” gwarantuje interpersonalna relacja między podejrzanym (oskarżonym w postępowaniu sądowym) oraz osoby godnej zaufania⁵. Jak wskazuje J. Kosonoga, „chodzi o rękojmię, że oskarżony stawi się na każde wezwanie i nie będzie utrudniał prawidłowego toku postępowania. Jej walorem jest autorytet i wysoka wartość moralna poręczyciela”⁶.

Poręczenie indywidualne w postępowaniu karnym stosuje się na wniosek osoby, która deklaruje zamiar udzielenia poręczenia. Dla skuteczności poręczenia indywidualnego niezbędne jest, aby między oskarżonym a osobą poręczającą, tj. poręczycielem, istniała relacja, na podstawie której oskarżony będzie moralnie zobowiązany do wykonywania nałożonych na niego obowiązków procesowych. Jak już wyżej wskazano, poręczyciel powinien być dla oskarżonego autorytetem,

² K. Eichstaedt, Art. 272 [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, 2020, LEX.

³ M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 322.

⁴ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 6 kwietnia 2009 r., sygn. akt II AKz 126/09, KZS 2009, nr 4, poz. 37.

⁵ J. Kosonoga, *System środków dyscyplinujących uczestników postępowania karnego*, 2014, LEX.

⁶ *Ibidem*.

skutecznie oddziałującym na jego postawę procesową. To zaś prowadzi do wniosku, że poręczyciel oraz oskarżony powinni się znać, bowiem przyjęcie poręczenia od osoby, która nie zna oskarżonego, mogłoby spowodować nieskuteczność złożonego poręczenia⁷.

Pojęcie osoby godnej zaufania, jako osoby poręczającej, nie zostało zdefiniowane ustawowo. Ponadto Kodeks postępowania karnego nie określa żadnych kryteriów oceny takiej osoby, pozostawiając po stronie organu procesowego duży margines uznaniowości. Zgodnie z językowym znaczeniem pojęcia „osoba godna zaufania to taka, na której można polegać i której można zawierzyć”⁸. Osobą godną zaufania jest osoba wiarygodna, która daje rękojmię spełnienia powinności nałożonych na nią w postanowieniu o zastosowaniu poręczenia, a także zapewnia realizację przez oskarżonego nałożonych na niego obowiązków procesowych⁹. Za osobę godną zaufania będzie mógł zostać uznany każdy, komu nie można zarzucić prowadzenia trybu życia sprzecznego z zasadami współżycia społecznego, a kto jednocześnie jest dla oskarżonego na tyle autorytetem, że będzie mógł dać gwarancję powstrzymania się przez niego od wszelkich zachowań utrudniających prowadzenie postępowania karnego¹⁰. Niemniej osoba mająca być poręczycielem musi posiadać wysoki autorytet nie tylko „w oczach oskarżonego”, ale także przed organem procesowym. Podkreślić bowiem należy, że to właśnie do organu procesowego należy ocena, czy określona osoba charakteryzuje się taką pozycją społeczną oraz innymi walorami, dzięki którym będzie mogła pozytywnie oddziaływać na oskarżonego¹¹. W doktrynie procesu karnego wskazuje się, że między innymi osobami godnymi zaufania mogą zostać osoby sprawujące funkcje uzyskane w drodze bezpośrednich wyborów, które osiągnęły dobre wyniki wyborcze, a więc np. posłowie, senatorowie czy prezydenci miast¹².

W ocenie J. Kosonogi pewne wskazówki dotyczące wymogów, jakie powinna spełniać osoba godna zaufania, można znaleźć w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 13 czerwca 2003 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych (Dz.U. nr 108, poz. 1020)¹³. Zgodnie bowiem z § 3 tego roz-

⁷ K. Dudka, Art. 272 [w:] M. Janicz i in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2020, LEX.

⁸ *Mały słownik języka polskiego*, red. S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicka, Warszawa 1968, s. 987.

⁹ K. Dudka, *Praktyka stosowania nieizolacyjnych środków zapobiegawczych w polskim procesie karnym*, Warszawa 2016, s. 115.

¹⁰ R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz do art. 167–296*, 2019, LEX, komentarz do art. 272.

¹¹ J. Kosonoga, *System środków dyscyplinujących*, *op. cit.*; R.A. Stefański, *Środki zapobiegawcze w nowym Kodeksie postępowania karnego*, Warszawa 1998, s. 152.

¹² K. Eichstaedt, Art. 272, *op. cit.*

¹³ J. Kosonoga, Art. 272 [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, 2020, Legalis. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 13 czerwca 2003 r. w spra-

porządzenia: „postępowanie mediacyjne może również prowadzić osoba godna zaufania, która: 1) posiada obywatelstwo polskie; 2) korzysta w pełni z praw cywilnych i obywatelskich; 3) ukończyła 26 lat; 4) biegle włada językiem polskim; 5) nie była karana za przestępstwo umyślne; 6) posiada umiejętności likwidowania konfliktów oraz wystarczającą do przeprowadzania postępowania mediacyjnego wiedzę, w szczególności w zakresie psychologii, pedagogiki, socjologii, resocjalizacji lub prawa; 7) daje rękojmię należytego wykonywania obowiązków”.

Treścią poręczenia jest przyjęcie przez organ procesowy od osoby poręczającej zapewnienia, że „ręczy za oskarżonego, iż stawi się na każde wezwanie i nie będzie w sposób bezprawny utrudniał postępowania karnego”¹⁴. Bezprawnym utrudnieniem postępowania karnego, jak wynika między innymi z art. 258 § 1 pkt 2 k.p.k., jest nakłanianie świadków do składania fałszywych zeznań lub oskarżonych do fałszywych wyjaśnień, a więc tzw. obawa matactwa. Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Krakowie w postanowieniu z 22 czerwca 2006 r.: „Matactwo dotyczy nie tylko osób już przesłuchanych czy dowodów już utrwalonych (choć zdarzają się, wcale nierzadko, przypadki tzw. zmiany zeznań), ale i tych które dopiero zostałyby przedstawione po sfalszowaniu ich czy nakłonieniu do fałszywych zeznań, gdyby zainteresowani tym oskarżeni odzyskali wolność. Tyczy to odpowiednio innych form utrudniania postępowania, zwłaszcza ucieczki i ukrycia się, nadużywania uprawnień itd. Zachowania takie mogą być przedsiębrane w każdej fazie postępowania, bo zawsze mogą je utrudnić, stosownie do swych właściwości”¹⁵. Ponadto „w pojęciu «mataczenia» zawiera się nie tylko działanie mogące negatywnie wpływać na prawdziwość i szczegółowość wyjaśnień składanych przez współ-podejrzanych czy też współ-oskarżonych, ale również na zeznania pokrzywdzonych i świadków”¹⁶. Pojęcie bezprawnego utrudniania postępowania karnego obejmuje zatem każde działanie mogące utrudniać zbieranie lub utrwalanie dowodów, np. niszczenie lub tworzenie fałszywych dokumentów. Chodzi tutaj o takie oddziaływanie na źródła dowodowe (osobowe oraz rzeczowe), aby niemożliwe było uzyskanie zawartych w nich informacji lub aby informacje z nich uzyskane były zafałszowane¹⁷.

wie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych (Dz.U. nr 108, poz. 1020) zostało uchylone z dniem 1 lipca 2015 r. i zastąpione rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 7 maja 2015 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych (Dz.U. poz. 716).

¹⁴ R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *op. cit.*, komentarz do art. 272.

¹⁵ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 22 czerwca 2006 r., sygn. akt II AKz 190/06, KZS 2006, nr 6, poz. 74.

¹⁶ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 16 stycznia 2008 r., sygn. akt II AKz 33/08, LEX nr 578235.

¹⁷ S. Kalinowski, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 grudnia 1974 r., III KZ 245/74*, OSPiKA 1976, nr 2, poz. 40.

Należy podkreślić, że poręczenia indywidualnego nie można sprowadzać wyłącznie do wyrażenia poparcia dla osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa. Poręczenie to polega przede wszystkim na przedsięwzięciu określonych starań, aby podejrzany w żaden sposób nie utrudniał postępowania, a zatem wymaga osobistych starań poręczającego, jakie okażą się w tym celu potrzebne, a ewentualnie zostaną ustalone między poręczającym oraz podejrzanym¹⁸.

Do obowiązków poręczyciela indywidualnego, oprócz „dopilnowania”, aby podejrzany stawał się na każde wezwanie organu procesowego i w sposób bezprawny nie utrudniał postępowania, należy także, zgodnie z brzmieniem art. 272 k.p.k., poręczenie wykonywania przez oskarżonego obowiązków określonych w art. 275 § 2 k.p.k., które cechują dozór Policji, tj.:

- nieopuszczanie określonego miejsca pobytu,
- zawiadamianie o zamierzonym wyjeździe oraz o terminie powrotu,
- niekontaktowanie się z pokrzywdzonym lub innymi osobami,
- niezblizanie się do określonych osób na wskazaną odległość,
- nieprzebywanie w określonych miejscach,
- realizowanie innych ograniczeń swobody, nałożonych przez organ procesowy¹⁹.

Zastosowanie poręczenia indywidualnego w postępowaniu karnym wymaga podjęcia decyzji przez organ procesowy o zastosowaniu tego środka, jak również przyjęcia poręczenia. Z uwagi na fakt, że postanowienie o zastosowaniu poręczenia indywidualnego stanowi postanowienie o zastosowaniu środka zapobiegawczego, niezbędne jest spełnienie przesłanek ogólnych, określonych w art. 249 k.p.k., oraz przesłanek szczególnych z art. 258 k.p.k. W doktrynie słusznie uważa się, że ze względu na charakter poręczenia indywidualnego nie jest możliwe, aby środek ten mógł służyć „w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa”, co wynika z art. 249 § 1 k.p.k.²⁰. Jak już wyżej wskazywano, istotą poręczenia osoby godnej zaufania jest zapewnienie stawiania się podejrzanego na każde wezwanie organu oraz zapobieganie innemu bezprawnemu utrudnianiu postępowania.

Z inicjatywą przyjęcia poręczenia przez organ procesowy powinna wystąpić osoba, która deklaruje chęć poręczenia za podejrzanego. Wniosek ten traktowany jest jako „propozycja” udzielenia poręczenia oraz zobowiązanie się osoby do wykonywania obowiązków oraz ponoszenia konsekwencji ewentualnych zaniedbań, wynikających z poręczenia²¹. Kodeks postępowania karnego nie określa formy wniosku o przyjęcie poręczenia, a zatem należy uznać, że może on zostać złożony

¹⁸ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 24 marca 1993 r., sygn. akt II AKz 73/93, KZS 1993, nr 3, poz. 21.

¹⁹ K. Dudka, Art. 272, *op. cit.*

²⁰ R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *op. cit.*, komentarz do art. 272.

²¹ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2020, s. 468.

w formie pisemnej lub ustnie – do protokołu (zgodnie z art. 143 § 2 k.p.k.)²² oraz aby z jego treści wynikała wola udzielenia poręczenia przez wnioskodawcę.

Zgodnie z art. 143 § 1 pkt 9 k.p.k. przyjęcie poręczenia wymaga spisania protokołu. Przy odbieraniu poręczenia zawiadamia się udzielającego poręczenia lub wykonującego obowiązki poręczającego o treści zarzutu stawianego oskarżonemu, o obowiązkach wynikających z poręczenia i skutkach ich niedotrzymania (art. 273 § 1 k.p.k.) oraz o obowiązku niezwłocznego powiadomienia sądu lub prokuratora o wiadomych mu poczynaniach oskarżonego, zmierzających do uchylecia się od obowiązku stawienia się na wezwanie lub do utrudniania w inny bezprawny sposób postępowania (art. 273 § 2 k.p.k.). Podkreślenia wymaga okoliczność, że poręczający obowiązany jest powiadamiać organ procesowy o takich zachowaniach podejrzanego, które mają charakter bezprawny. Wobec tego nie każde zachowanie podejrzanego, które może utrudniać postępowanie, będzie powodować konieczność powiadomienia o nim organu procesowego przez poręczającego. Wskazać bowiem należy, że podejrzany (oskarżony) oprócz posiadania uprawnień strony w toczącym się postępowaniu karnym ma także uprawnienia wynikające z statusu podejrzanego – a korzystanie z tych uprawnień pod żadnym względem nie może być kojarzone z bezprawnym utrudnianiem postępowania karnego²³. I tak, podejrzany w ramach przysługującego mu prawa do obrony ma między innymi uprawnienie do nieprzyznawania się do zarzucanego mu czynu, odmowy lub zmiany składanych wyjaśnień²⁴. Jak wskazał między innymi Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z 22 czerwca 1999 r., „[r]ażąco sprzeczne z uprawnieniem do obrony i gwarancją swobody wyboru sposobów i środków obrony byłoby utożsamianie zmiany wyjaśnień oskarżonego z przesłanką utrudniania postępowania karnego”²⁵. Ponadto, zgodnie z jedną z podstawowych zasad procesu karnego – *nemo se ipsum accusare tenetur*, oskarżony nie ma obowiązku dostarczania dowodów na swoją niekorzyść. Co za tym idzie, ukrycie przez oskarżonego dowodów popełnionego przez niego przestępstwa czy też odmowa ich wydania nie mogą być traktowane jako bezprawne utrudnianie postępowania²⁶.

Przed wydaniem postanowienia o zastosowaniu poręczenia indywidualnego organ prowadzący postępowanie (sąd, a w postępowaniu przygotowawczym –

²² Zgodnie z art. 143 § 2 k.p.k.: „Z innych czynności spisuje się protokół, jeżeli przepis szczególny tego wymaga albo przeprowadzający czynność uzna to za potrzebne. W innych wypadkach można ograniczyć się do sporządzenia notatki urzędowej”.

²³ J. Kosonoga, *System środków dyscyplinujących*, op. cit.

²⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z 28 grudnia 1974 r., sygn. akt III KZ 245/74, OSNKW 1975, nr 2, poz. 29; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 17 marca 1994 r., sygn. akt II AKz 100/94, KZS 1994, nr 3, poz. 20.

²⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 22 czerwca 1999 r., sygn. akt II AKa 205/99, OSA 2000, nr 6, poz. 47.

²⁶ J. Kosonoga, *System środków dyscyplinujących*, op. cit.; Z. Sobolewski, *Samooskarżenie w świetle prawa karnego: nemo se ipsum accusare tenetur*, Warszawa 1982, s. 139.

prokurator) powinien zebrać informacje o osobie, która ma pełnić funkcję poręczyciela – informacji o jej karalności, opinii społecznej czy też rodzaju relacji, jaka ją łączy z podejrzanym. Ponadto organ procesowy powinien także uprzednio ustalić, czy osoba deklarująca złożenie poręczenia jest świadoma swoich obowiązków, a także ewentualnych konsekwencji ich niewypełnienia²⁷.

Zgodnie z ogólnymi wymogami z art. 251 § 1 k.p.k. w postanowieniu o zastosowaniu poręczenia indywidualnego określa się między innymi osobę podejrzanego (oskarżonego), zarzucany mu czyn wraz z kwalifikacją prawną, podstawę prawną stosowania poręczenia (tu art. 272 k.p.k.), a także osobę, od której ma zostać przyjęte poręczenie. W przypadku stosowania poręczenia indywidualnego wraz z obowiązkami określonymi w art. 275 § 2 k.p.k. organ procesowy winien dokładnie wskazać, które z nich nakłada na podejrzanego. Ponadto w celu ich prawidłowego wykonywania niezbędne jest, aby postanowienie jednoznacznie określało ich rodzaj oraz wymiar, np. przez wymienienie osób, co do których zastosowano zakaz kontaktowania się, wskazanie miejsca pobytu, którego dotyczy zakaz opuszczania, czy też określenie odstępów czasu, w których podejrzany obowiązany jest zgłaszać się do poręczającego²⁸. Niedookreślenie tych kwestii w treści postanowienia będzie mogło powodować brak możliwości skutecznej weryfikacji przez organ procesowy, czy podejrzany oraz poręczający prawidłowo wywiązują się z nałożonych obowiązków procesowych.

Odmowa przyjęcia poręczenia od osoby następuje w formie postanowienia. Zgodzić się należy ze stanowiskiem R.A. Stefańskiego i S. Zabłockiego, że na postanowienie to (z uwagi na fakt, że jest to postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego) przysługuje zażalenie, zgodnie z art. 252 § 1 k.p.k.²⁹.

Niedopełnienie obowiązków przez poręczającego może narażać go na określone konsekwencje prawne. Jeżeli mimo zastosowanego poręczenia oskarżony nie stawia się na wezwanie lub w inny bezprawny sposób będzie utrudniał postępowanie, to organ stosujący środek zapobiegawczy obligatoryjnie zawiadamia o tym udzielającego poręczenia. W przypadku stwierdzenia zaniedbań obowiązków wynikających z poręczenia organ może także fakultatywnie powiadomić: bezpośredniego przełożonego osoby, która złożyła poręczenie; organizację społeczną, do której należy, a także statutowy organ nadrzędny nad poręczającą organizacją społeczną. Niemniej przed zawiadomieniem wymienionych podmiotów organ ma obowiązek wezwać osobę, która złożyła poręczenie, w celu złożenia wyjaśnień (art. 274 k.p.k.). W doktrynie procesu karnego brak

²⁷ K. Dudka, *Praktyka*, *op. cit.*, s. 115.

²⁸ J. Kosonoga, *Art. 272*, *op. cit.*

²⁹ R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *op. cit.*, komentarz do art. 272; zgodnie z art. 252 § 1 k.p.k.: „Na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego przysługuje zażalenie na zasadach ogólnych, chyba że ustawa stanowi inaczej”.

jest zgodnego poglądu co do możliwości zawiadomienia bezpośredniego przełożonego osoby, która złożyła poręczenie indywidualne³⁰, lecz należy opowiedzieć się za poglądem R.A. Stefańskiego i S. Zabłockiego, że możliwość ta nie ma zastosowania w przypadku poręczenia indywidualnego³¹. Przywołani autorzy podkreślają, że „[n]ienależyte wykonywanie obowiązków poręczyciela w ramach tego poręczenia [tj. poręczenia indywidualnego – dopisek N.P.] nie ma żadnego związku z jego zatrudnieniem i nie ma sensu zawiadamiać jego bezpośredniego przełożonego”³².

Zgodnie z art. 287 § 1 w związku z art. 285 § 1 k.p.k. na poręczyciela, który bezpodstawnie uchyła się od dopełnienia obowiązków wynikających z poręczenia, może zostać nałożona kara pieniężna w wysokości do 3000 złotych. O nałożeniu kary pieniężnej orzeka w drodze postanowienia sąd, a w postępowaniu przygotowawczym także prokurator (art. 290 § 1 k.p.k.). Na to postanowienie przysługuje zażalenie, z tym że na postanowienie prokuratora zażalenie będzie przysługiwać do sądu właściwego do rozpoznania sprawy (art. 290 § 2 k.p.k.). Wymierzana w takim wypadku kara pieniężna ma na celu wyegzekwowanie od poręczyciela wypełnienia ciążących na nim obowiązków procesowych i skłonić go do zachowań wymaganych od niego na podstawie złożonego przez niego, a następnie zastosowanego poręczenia indywidualnego. Za „uchylanie się” będzie mogło zostać uznane takie zachowanie, które polega na umyślnym zaniechaniu spełnienia określonych obowiązków. Będzie ono występować między innymi w sytuacji, kiedy poręczający, mając obiektywną możliwość wykonania swoich obowiązków, nie dopełnia ich ze złej woli. Nałożenie przez organ procesowy kary pieniężnej będzie dopuszczalne, jeżeli uchylenie się jest bezpodstawnie, a więc nie znajduje uzasadnienia prawnego lub faktycznego³³.

Jak słusznie wskazał Sąd Apelacyjny w Krakowie w postanowieniu z 23 lipca 2012 r.: „[s]ięganie po karę pieniężną jest usprawiedliwione tylko wówczas, gdy nie istnieją żadne wątpliwości co do tego, że podmiot wezwany do wykonania polecenia sądu rzeczywiście bezpodstawnie uchyła się od wykonania ciążącego na tym podmiocie obowiązku. Nie ma podstaw do nałożenia kary porządkowej, gdy istnieją powody do odmówienia wykonania polecenia sądu. W takiej sytuacji nałożenie kary oznacza rozstrzygnięcie problemu prawnego przy pomocy

³⁰ O możliwości zawiadomienia bezpośredniego przełożonego osoby, która złożyła poręczenie w przypadku poręczenia indywidualnego opowiada się m.in. K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, Gdańsk 2020, a także K. Dudka [w:] M. Janicz i in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, *op. cit.*

³¹ R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *op. cit.*, komentarz do art. 274.

³² *Ibidem.*

³³ R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *op. cit.*, komentarz do art. 287.

niewłaściwego narzędzia, a to środka o charakterze represyjnym, zamiast za pomocą właściwego sposobu, a to poprzez odpowiednią argumentację prawną³⁴.

Na marginesie należy także zaznaczyć, że do środka zapobiegawczego w postaci poręczenia indywidualnego ma zastosowanie rozdział 65c k.p.k.: „Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie środka zapobiegawczego”³⁵ oraz rozdział 65d k.p.k.: „Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia wydanego w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania”.

Podsumowanie

- Poręczenie indywidualne, określane także jako poręczenie osoby godnej zaufania, stanowi niezolacyjny środek zapobiegawczy stosowany w toku postępowania karnego. Treścią poręczenia indywidualnego jest przyjęcie przez organ procesowy od osoby poręczającego zapewnienia, że ręczy za podejrzanego (oskarżonego w postępowaniu sądowym), iż stawi się on na każde wezwanie i nie będzie w sposób bezprawny utrudniał postępowania karnego.
- Pojęcie osoby godnej zaufania, jako osoby poręczającej, nie zostało zdefiniowane ustawowo. Za osobę godną zaufania uznaje się osobę wiarygodną, która daje rękojmię spełnienia powinności nałożonych na nią w postanowieniu o zastosowaniu poręczenia, a także zapewnia realizację przez oskarżonego nałożonych na niego obowiązków procesowych. W doktrynie procesu karnego wskazuje się, że osobami godnymi zaufania mogą zostać osoby sprawujące funkcje uzyskane w drodze bezpośrednich wyborów, które osiągnęły dobre wyniki wyborcze, a więc np. posłowie, senatorowie czy prezydenci miast.
- Do obowiązków poręczającego należy niezwłoczne powiadomianie sądu lub prokuratora o wiadomych mu poczynaniach podejrzanego, zmierzających do uchylecia się od obowiązku stawienia się na wezwanie lub do utrudniania w inny bezprawny sposób postępowania. Do obowiązków poręczającego może także należeć zapewnienie realizacji przez podejrzanego innych obowiązków, nałożonych na niego na podstawie art. 275 § 2 k.p.k.

³⁴ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 23 lipca 2012 r., sygn. akt II AKz 311/12, KZS 2012, nr 7–8, poz. 58.

³⁵ Zgodnie z art. 607zd § 1 k.p.k.: „W razie orzeczenia przez polski sąd lub prokuratora środka zapobiegawczego określonego w art. 272, art. 275, art. 275a lub art. 276 oraz jeżeli zapewni to prawidłowy tok postępowania, sąd lub prokurator może wystąpić o wykonanie tego orzeczenia do właściwego sądu lub innego organu państwa członkowskiego Unii Europejskiej, zwanego w niniejszym rozdziale «państwem wykonania orzeczenia», w którym oskarżony posiada legalne stałe miejsce pobytu, o ile przebywa on w tym państwie lub oświadczy, że zamierza tam powrócić”.

- Zastosowanie poręczenia indywidualnego w postępowaniu karnym wymaga zarówno wydania postanowienia przez organ procesowy o zastosowaniu tego środka, jak też przyjęcia poręczenia. Z inicjatywą przyjęcia poręczenia przez organ procesowy powinna wystąpić osoba, która deklaruje chęć poręczenia za podejrzanego.
- Zgodnie z art. 287 § 1 w związku z art. 285 § 1 k.p.k. na poręczyciela, który bezpodstawnie uchyla się od dopełnienia obowiązków wynikających z poręczenia indywidualnego, może zostać nałożona kara pieniężna w wysokości do 3000 złotych.

Bibliografia

- Cieślak M., *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984.
- Dudka K., Art. 272 [w:] M. Janicz i in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2020, LEX.
- Dudka K., *Praktyka stosowania nieizolacyjnych środków zapobiegawczych w polskim procesie karnym*, Warszawa 2016.
- Eichstaedt K., Art. 272 [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, 2020, LEX.
- Kalinowski S., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 grudnia 1974 r.*, III KZ 245/74, OSPiKA 1976, nr 2, poz. 40.
- Kosonoga J., Art. 272 [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, 2020, Legalis.
- Kosonoga J., *System środków dyscyplinujących uczestników postępowania karnego*, 2014, LEX.
- Mały słownik języka polskiego*, red. S. Skorupka, H. Auderska, Z. Lempicka, Warszawa 1968.
- Sobolewski Z., *Samooskarżenie w świetle prawa karnego: nemo se ipsum accusare tenetur*, Warszawa 1982.
- Stefański R.A., *Środki zapobiegawcze w nowym Kodeksie postępowania karnego*, Warszawa 1998.
- Stefański R.A., Zabłocki S., *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz do art. 167–296*, 2019, LEX.
- Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2020.